

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: **H. K.**, zast. Mgr. Ritou Kubicovou, advokátkou, se sídlem Nemocniční 2902/13, Ostrava, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. 1. 2007, č. j. 22 Ca 257/2006 – 23,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Odměna advokátky Mgr. Rity Kubicové **s e u r č u j e** částkou 4800 Kč, která jí bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 60 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalované ze dne 12. 4. 2006, č. X, byla zamítnuta žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 172/2002 Sb., o odškodnění osob odvěčených do SSSR nebo do táborů, které SSSR zřídil v jiných státech (dále též „zákon“). V odůvodnění žalovaná uvedla, že jednou z podmínek úspěšného prosazení nároku ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 uvedeného zákona je skutečnost, že fyzická osoba, od níž je nárok odvozován, byla v době odvěčení občanem Československa. Žalobce však doklad o československém státním občanství svého otce K. K. v době tvrzeného odvěčení k žádosti nepřipojil. Pouze prohlásil, že v době odvěčení československým státním občanem byl. Ve věci občanství žalobcova otce vydal Krajský

úřad Moravskoslezského kraje dne 22. 8. 2003 rozhodnutí, kterým nebylo žádosti žalobce o vydání potvrzení o československém státním občanství jeho otce vyhověno s odůvodněním, že po obsazení Hlučínska německou armádou v roce 1938 získal K. K. automaticky říšskoněmeckou státní příslušnost a v souvislosti s touto skutečností pozbyl na základě § 1 odst. 1 Ústavního dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. dnem 10. října 1938 československého státního občanství a až do své smrti tohoto občanství znovu nenabyl. K odvolání žalobce zrušilo Ministerstvo vnitra ČR toto rozhodnutí a věc vrátilo správnímu orgánu prvního stupně k dalšímu řízení, přičemž toto řízení skončilo dne 20. 3. 2006 vydáním potvrzení č. j. VV3/180/2006/Bed., jehož obsahem je konstatování, že žalobcův otec byl československým státním občanem do 10. října 1938, kdy tohoto občanství podle § 1 Smlouvy mezi Česko-Slovenskou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce č. 300/1938 Sb. pozbyl a československého státního občanství již znovu nenabyl. Vzhledem k tomu není K. K. osobou vymezenou v § 1 citovaného zákona a tento zákon se na něj nevztahuje. Z téhož důvodu není pak žalobce osobou oprávněnou ve smyslu § 2 odst. 2 písm. b) téhož zákona.

Ve včas podané žalobě žalobce namítal, že on sám měl vždy po otci i po matce československé státní občanství, takže dalekosáhlé zjišťování občanství jeho otce v době zavlčení do ciziny se mu jeví jako protahování celé záležitosti. Jeho otec se nikdy dobrovolně svého občanství nevzdal, avšak zábořem obce Hlučina pod Velkoněmeckou říší byla jeho státní příslušnost změněna. Jelikož byl násilím koncem války odvečen do ciziny a nemohl se vrátit a zřejmě v cizině zemřel, nemohl nikdy tuto křivdu napravit. Podle názoru žalobce bylo povinností československého státu a jeho úředníků po válce tuto křivdu napravit, což se zřejmě nestalo. Matka žalobce musela před zvláštním orgánem (je otázkou, zda mohl mít ústavní pravomoc) podepsat prohlášení či protokol, že její manžel a tedy žalobcův otec byl odvečen do Německa. Později se zjistilo, že byl odvečen do tehdejšího SSSR, kde v gulagu zemřel (nebo byl zastřelen?). Dodnes nebylo zjištěno, kde vlastně zemřel a zejména kdy se tak stalo, neboť vydání úmrtního listu s datem 30. 9. 1945 se žalobci jeví jako nepravděpodobné. Tyto skutečnosti však nebyly řádně prošetřeny. Žalobce dovozuje, že má právo účastnit se, pokud nemohl být použit Česko-Německý fond budoucnosti, nároku podle zákona č. 172/2002 Sb. Navrhuje, aby věc byla vrácena k novému projednání žalované a ta byla uznána povinnou zaplatit žalobci jednorázovou peněžní částku.

Žalovaná ve vyjádření k žalobě uvedla, že žalobce uplatnil dne 28. 11. 2002 nárok na jednorázovou peněžní částku z titulu otcova odvečení do SSSR a uvedl, že jeho otec byl v únoru 1945 odvečen z Osvětimi do Karagandy (území bývalého SSSR), kde se nacházel do 30. 9. 1945. Vzhledem k tomu, že žalobce k žádosti nepřipojil ani doklad prokazující, že jeho otec byl v rozhodné době československým státním občanem a existoval značný rozpor týkající se okolností jeho odvečení, přerušila žalovaná řízení o jednorázové peněžní částce do předložení písemného upřesnění k okolnostem odvečení a do obdržení potřebného důkazního materiálu do 31. 12. 2003. V řízení nemohlo být pokračováno vzhledem k tomu, že nebylo skončeno řízení ve věci vydání dokladu o státním občanství žalobcova otce. Dne 28. 3. 2006 bylo žalované doručeno potvrzení Krajského úřadu Moravskoslezského kraje, odboru vnitřních věcí, č. j. VV3/180/2006/Bed, ze dne 20. 3. 2006, v němž se uvádí, že pan K. K., narozen 1903, zemř. 30. 9. 1945, byl československým občanem, neboť tohoto občanství nabyl podle ustanovení

§ 1 odst. 2 Ústavního zákona č. 236/1920 Sb. ze dne 9. 4. 1920, ovšem toto občanství pozbyl podle ustanovení § 1 Smlouvy mezi Česko-Slovenskou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce č. 300/1938 Sb., dne 10. 10. 1938, přičemž tohoto občanství již nenabyl zpět. Zejména zdůraznila, že zákon č. 172/2002 Sb. se přitom vztahuje jen na ty občany České republiky, kteří byli jako českoslovenští občané odvečeni do Svazu sovětských socialistických republik nebo do táborů, které měl svaz zřízeny v jiných státech, popřípadě na sirotky po těchto osobách. Tato podmínka však v případě žalobce splněna není. K žalobcovu tvrzení, že nebylo spravedlivě přešetřeno místo a datum úmrtí jeho otce, žalovaná uvedla, že za situace, kdy otec nesplňuje nezbytnou podmínku československého státního občanství ke dni odvečeni, je již nadbytečné jakkoliv šetřit další podmínky nároku či s tím související skutečnosti. Žalovaná navrhovala, aby soud podle § 78 odst. 7 s. ř. s. žalobu zamítl.

Krajský soud v Ostravě napadeným rozsudkem žalobu jako nedůvodnou zamítl, neboť se ztotožnil se stanoviskem žalované. Vycházel z ustanovení § 2 zákona č. 172/2002 Sb., které obsahuje definici oprávněné osoby a zdůraznil, že zákon rozlišuje, zda se jedná o osobu původně odvečenou, nebo osobu odlišnou, pro niž použil takovou právní konstrukci, která odvozuje splnění zákonných podmínek oprávněnosti nároku této další osoby od splnění všech znaků uvedených v § 2 odst. 1 cit. ustanovení u osoby původně odvečené. Jedním ze znaků, jež musí splňovat osoba odvečená, je existence československého státního občanství v době odvečeni. Krajský soud poukázal na to, že ve správním řízení bylo prokázáno, a žalobce to v jeho průběhu ani v podané žalobě nijak nezpochybnil, že jeho otec K. K. pozbyl československé občanství v důsledku zabrání části československého území – Hlučínska – Německou říší na základě smlouvy mezi Československou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce č. 300/1938 Sb., a to k datu 10. 10. 1938. Ačkoliv pozbytí československého státního občanství nemohl otec žalobce nijak ovlivnit, neboť k němu došlo v důsledku politickomocenských změn v Evropě před 2. světovou válkou, nelze tuto skutečnost zpochybnit. Jejím důsledkem však je, že otec žalobce jako osoba odvečená nesplňuje zákonnou podmínku § 2 odst. 1 písm. b) zák. č. 172/2002 Sb., tj. že v době odvečeni byl občanem Československa. Zpětné nabytí československého státního občanství umožňoval až Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, vydaný dne 2. 8. 1945, jehož účinnost nastala dnem 10. 8. 1945; této možnosti však K. K. využít nemohl, neboť byl nezvěstný a ku dni 30. 9. 1945 byl prohlášen za mrtvého. Nesplňuje tudíž další podmínku ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) uvedeného zákona, tj. že je občanem České republiky, respektive že nabyl zpět československé občanství. V této souvislosti krajský soud zdůraznil, že i kdyby K. K. nabyl československé státní občanství zpět, nebyl by přesto oprávněnou osobou ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zmíněného zákona, neboť by tak sice splňoval podmínku danou písmenem c) tohoto ustanovení, tj. byl by občanem České republiky, ale nesplňoval by podmínku pod písmenem b) téhož ustanovení, tj. že v době odvečeni byl občanem československým. Z logiky věci podle něho vyplývá, že zpětné naplnění této zákonné podmínky není možné, neboť tato se váže právě k okamžiku odvečeni. Pokud otec žalobce není oprávněnou osobou ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 uvedeného zákona, pak ani žalobce se nemohl stát osobou oprávněnou ve smyslu § 2 odst. 2 cit. zákona. Za této situace se pak žalovaná ani krajský soud nemohly zabývat tvrzenými skutečnostmi, vztahujícími se k okolnostem odvečeni žalobcova otce a jeho úmrtí.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) včas kasační stížnost, v níž se dovolával kasačního důvodu uvedeného v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), tedy nezákonnosti napadeného rozsudku spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Nesprávné právní posouzení spatřuje především v názoru krajského soudu, že: „z hlediska zákonné podmínky dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 172/2002 Sb. v platném znění, tj. že fyzická osoba byla v době odvezení občanem ČSR, je nabytí československého, resp. českého občanství na základě Ústavního dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. právně irelevantní, neboť zpětné naplnění této zákonné podmínky je z logiky věci vyloučeno, přitom tato se váže právě a jen na okamžik odvezení“.

Stěžovatel je toho názoru, že jeho otec K. K. měl vždy československé státní občanství, které si dobrovolně nezměnil. Nikdy se nehlásil při úředním sčítání lidu k německé národnosti, od roku 1920 byl československým státním občanem. Nikdy nepodnikl žádné kroky ke změně občanství a pokud je snad pozbyl, stalo se tak nikoliv vlastní vinnou, ale v důsledku nepříznivých okolností, tj. zabrání oblasti Hlučínska Německou říší v roce 1938. Tato okolnost však nemůže být posuzována k jeho tíži, potažmo k tíži stěžovatele. Zpětné nabytí československého občanství sice umožňoval Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., avšak této možnosti K. K. využít nemohl, neboť byl násilím odvezen do SSSR a nemohl se vrátit zpět, když v cizině zemřel. K. K. získal říšskoněmecké státní občanství až 10. 10. 1938, a to na základě smlouvy uzavřené mezi Československou republikou a Německou říší, publikovanou ve Sbírce pod č. 300/1938 Sb. z. n. Tato smlouva není a nebyla součástí našeho právního řádu – říšskoněmecké občanství získali na jejím podkladě statisíce Čechů žijících na území připojeném k Německé říši bez možnosti se jakkoliv relevantně bránit. Stěžovatel označuje výklad použitý žalovanou a krajským soudem za příliš striktní, jímž nemůže být nikdy naplněn úmysl zákonodárce. Připomíná, že zákona č. 172/2002 Sb. obsahuje celou řadu legislativních i věcných nedostatků, především nedefinuje, respektive zaměňuje základní pojmy „odvezení“, „tábor“, „tábor nucených prací“ a podobně, tedy na jedné straně je neobyčejně laxní, na straně druhé až příliš striktní. Pokud se krajský soud striktně držel textu zákona a nevyložil si jej tak, aby při jeho aplikaci byl naplněn jeho skutečný smysl a účel, postupoval podle názoru stěžovatele nesprávně a znemožnil tím zmírnění křivd; zákonodárce přijetím zákona vyjádřil především vůli a morální povinnost České republiky zmírnit bezpráví, jehož se dopustila Československá republika (jako právní předchůdce České republiky) tím, že neposkytla svým občanům (a to i občanům, kteří stále žili na území zabraného Hlučínska a kterým bylo bez vlastního přičinění násilně změněno občanství) ochranu před zvlášť páchanou orgány cizího státu. Výklad žalované i krajského soudu, kteří za osobu oprávněnou z hlediska citovaného zákona považují pouze takovou osobu, která byla odvezena do SSSR (táborů SSSR zřízených v jiných státech) z území někdejší ČSR, kdy zároveň musí být v době odvezení občanem tehdejšího Československa, považuje stěžovatel za příliš restriktivní, ke všemu jdoucí k jeho tíži. Navrhuje proto, aby Nejvyšší správní soud rozsudek Krajského soudu v Ostravě zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve svém vyjádření ke kasační stížnosti pouze odkázala na své předchozí vyjádření k žalobě ze dne 21. 8. 2006 a navrhovala, aby z důvodů zde uvedených Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Nejvyšší správní soud napadený rozsudek přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti a které by mu umožňovaly se od důvodů kasační stížnosti odchýlit.

Po přezkoumání věci dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Stěžovatel výslovně označil v kasační stížnosti důvod uvedený v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Podle tohoto ustanovení lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Nesprávné právní posouzení spočívá buď v tom, že na správně zjištěný skutkový stav je aplikován nesprávný právní názor, nebo je sice aplikován správný právní názor, ale tento je nesprávně vyložen.

Pochybení takového charakteru, které by mohlo vést k závěru o nutnosti zrušení napadeného rozsudku krajského soudu a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení, však Nejvyšší správní soud neshledal.

Z obsahu správního spisu a dokladů v něm založených Nejvyšší správní soud zjistil, že stěžovatel uplatnil nárok na odškodnění dne 28. 11. 2002 jako osoba pozůstalá po zemřelém, údajně odvlečeném otci K. K., narozeném 1903, který byl podle tvrzení žalobce odvlečen nejprve do Osvětimi a následně do Karagandy na území bývalého Sovětského svazu. Žádost o odškodnění doplnil stěžovatel čestným prohlášením, v němž mimo jiné uvedl, že jeho otec byl v době svého odvlečení občanem Československa. Dále uvedl, že podle vyprávění matky M. K. si pro otce po jeho návratu z práce přišli sovětští vojáci a odvezli ho do Osvětimi, odkud byl odvlečen do SSSR. Jeho smrt v sovětském táboře potvrdil spoluvězeň, který se v roce 1950 měl vrátit do Š., okres O. Jeho jméno však žalobce nezná a z vyprávění matky ví, že již dávno zemřel. Otec nebyl německým vojákem, pracoval na šachtě jako horník. Žalobce dále předložil svůj rodný list, z něhož je patrné, že se narodil r. 1942 v Essenu, tedy na území Německa, matce M. K., rozené W., narozené 1906 v O. a otci K. K., narozenému 1903 v H., část H., okres O. Dále předložil úmrtní list otce K. K., v němž je jako datum úmrtí uvedeno 30. 9. 1945, místo úmrtí neuvedeno. Úmrtní list obsahuje poznámku o zápisu na základě výnosu Moravskoslezského zemského národního výboru, expozitury v Ostravě ze dne 26. 4. 1947. Přílohou žádosti je také protokol sepsaný v úřadovně místní komise pro státní občanství, dne 16. 3. 1945 v Hati, v němž matka stěžovatele M. K., po upozornění, že vypovídá místopřísežně, uvedla, že její manžel K. K. pracoval od roku 1926 v Německu (Essen) na československý pas. Ona v témže roce jela na práci za svým mužem a tam společně pracovali až do bombardování Essenu (rok 1944), kdy byli nuceni odejít zpět do Hatí. V Německu byli považováni za cizince. V únoru 1945 byl její muž násilně odveden k Volksturm a dosud je nezvěstný. Dále uvedla, že pokud je jí známo, neprovinil se proti zájmům ČSR ani proti zájmům lidskosti. Ve spise je dále založeno potvrzení

Krajského úřadu Moravskoslezského kraje – odboru vnitřních věcí ze dne 20. 3. 2006, č. j. VV3/180/2006/Bed, podle něhož K. K. narozený v H., naposledy bytem ke dni úmrtí 30. 9. 1945 v H. (místo úmrtí nelze zjistit), byl československým státním občanem. Československé státní občanství nabyl podle ustanovení § 1 odst. 2 Ústavního zákona č. 236/1920 Sb. ze dne 9. 4. 1920, kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabytí a pozbytí státního občanství a práva domovského v republice československé. Československé státní občanství pozbyl podle ustanovení § 1 Smlouvy mezi Československou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce č. 300/1938 Sb. dne 10. 10. 1938. Československé státní občanství již nenabyl zpět.

Zákon č. 172/2002 Sb. se podle § 1 vztahuje na občany České republiky, kteří jako českoslovenští občané byli odvečeni do Svazu sovětských socialistických republik nebo do táborů, které měl Svaz sovětských socialistických republik zřízeny v jiných státech. Podle § 2 odst. 1 téhož zákona je oprávněnou osobou fyzická osoba, která splňuje následující podmínky:

- a) byla odvečena do Svazu sovětských socialistických republik nebo táborů, které měl Svaz sovětských socialistických republik zřízeny v jiných státech,
- b) v době odvečeni byla občanem Československa,
- c) je občanem České republiky,
- d) nebyla příjemcem nároků podle zákona Slovenské národní rady č. 319/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
- e) nebyla pravomocně odsouzena pro zločiny směřující proti demokratickému Československu a nebyla osobou státně nespolehlivou podle zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících.

Podle druhého odstavce téhož ustanovení, zemřela-li osoba splňující podmínky podle odstavce 1 nebo byla-li prohlášena za mrtvou, jsou oprávněnými osobami

- a) děti a manžel oprávněné osoby,
- b) rodiče oprávněné osoby.

Se stěžovatelem lze souhlasit potud, že zákon č. 172/2002 Sb. obsahuje celou řadu legislativních i věcných nedostatků, některé pojmy nedefinuje vůbec, některé zaměňuje či směřuje. Proto také sociálně správní kolegium Nejvyššího správního soudu zaujalo Stanovisko k výkladu pojmu „odvečeni“ podle zmíněného zákona, (usnesení sociálně správního kolegia Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 2. 2005, č. j. S 3401/2004 – 62), které bylo publikováno ve Sbírce rozhodnutí NSS pod č. 498, ročník 2005. Nejvyšší správní soud v něm zaujal stanovisko, že v souladu se záměrem zákonodárce, který přijetím zákona vyjádřil vůli i morální povinnost České republiky zmírnit bezpráví, jehož se na svých občanech dopustila ČSR (jako právní předchůdce ČR) tím, že jim neposkytla

ochranu před zvláštní páchanou orgány cizího státu (zde SSSR), je nutno pojem „odvlečení“ vykládat tak, že určitá osoba byla proti své vůli přinucena násilím opustit určitý prostor (území), přičemž tímto územím je nutno rozumět to území, nad nímž československé orgány vykonávaly jurisdikci v době tohoto odvlečení. Bylo totiž historickou skutečností, že orgány československé státní moci nebránily odvlečení svých státních občanů sovětskou mocí, a tak rezignovaly na jednu ze základních povinností státu vůči svým státním občanům, a to povinnosti ochrany občanů na jeho státním území. Právě porušení této povinnosti bylo zvláštním důvodem, pro který bylo rozumné odškodnit právě tyto občany a z hlediska úmyslu zákonodárce nelze za nedůvodnou diskriminaci považovat to, jestliže mimo osobní působnost zákona zůstanou ti občané, kteří byli odvlečení z území, které nebylo pod kontrolou československé státní moci.

Uvedené stanovisko bylo tudíž zaujato pouze k jedné z podmínek, jimiž je charakterizována osoba oprávněná k odškodnění podle citovaného zákona. Tato podmínka je uvedena v § 2 odst. 1, písm. a) uvedeného zákona, avšak vedle ní jsou zde kumulativně uvedeny i podmínky další, na roveň postavené podmínce první, mezi nimiž je též podmínka, že osoba „odvlečená“ musela být v době odvlečení občanem Československa. Pokud o odškodnění žádají osoby uvedené v § 2 odst. 2 cit. zákona, tedy i děti, pak zákon užil právní konstrukci, že nárok může být úspěšně prosazen tehdy, pokud osoba odvlečená splňovala podmínky uvedené v odstavci 1 téhož ustanovení.

Jak bylo ve správním řízení zjištěno a stěžovatel to v jeho průběhu, ani v průběhu řízení před krajským soudem nezpochybnil, narodil se jeho otec K. K. r. 1903 v H., tedy na území někdejšího mocnářství Rakousko – Uherského, jež později náleželo Československé republice a nyní České republice. Je nepochybné, že K. K. nabyt československé státní občanství podle ustanovení § 1 odst. 2 Ústavního zákona č. 236/1920 Sb. ze dne 9. 4. 1920. Tohoto občanství pozbyl podle ustanovení § 1 Smlouvy mezi Československou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce č. 300/1938 Sb., dne 10. 10. 1938. Podle tohoto ustanovení totiž českoslovenští státní občané, kteří měli 10. října 1938 své bydliště v některé obci připojené k Německé říši, nabývají s účinkem od 10. 10. 1938 německé státní příslušnosti, pozbývajíce zároveň československého státního občanství, jestliže a) se (mimo jiné) narodili před 1. lednem 1910 na území připojeném k Německé říši. Tyto podmínky K. K. nepochybně splňoval, neboť se na takovém území narodil. Proto také bez dalšího pozbyl československé státní občanství a získal státní příslušnost německou. Nebylo současně zjištěno, že by ve smyslu ustanovení § 3 téže Smlouvy optoval pro československé státní občanství. Ani později československé státní občanství již nenabyt zpět. Nabytí, resp. zachování československého státního občanství umožňoval až Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství osob národností německé a maďarské, vydaný dne 2. 8. 1945, jehož účinnost nastala dnem 10. 8. 1945. Podle § 1 odst. 4 uvedeného dekretu Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době nesvobody přihlásili za Němce nebo Maďary, jsou donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďaři, schválil-li krajský národní výbor osvědčení o národní spolehlivosti, který vydá příslušní okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání rozhodných skutečností. Podle odstavce 2 téhož ustanovení osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinili proti národům českému a slovenskému,

nebo trpěli pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství. Žádost o zachování československého státního občanství bylo možno podati do 6 měsíců od počátku účinnosti tohoto dekretu u místně příslušného okresního národního výboru. Vzhledem k tomu, že tento právní předpis nabyl účinnosti dne 10. 8. 1945, kdy byl K. K. již nezvěstný, je nepochybné, že takovou žádost podat nemohl; ostatně ku dni 30. 9. 1945 byl prohlášen za mrtvého. To však nemění nic na skutečnosti, že podmínku existence československého státního občanství ku dni tvrzeného odvěčení nesplňoval, ať již k tomuto odvěčení došlo v únoru 1945, o čemž svědčí protokol sepsaný v úřadovně místní komise pro státní občanství v Havičsku dne 16. 3. 1945, kde takové prohlášení učinila manželka zemřelého a matka žalobce M. K., nebo snad později (stěžovatel nikdy neupřesnil datum, kdy údajně se do bytu jeho rodičů měli dostavit dva sovětsí vojáci a přimět jeho otce k odchodu, v jednom ze svých vyjádření uvedl, že to bylo koncem války). Skutečnost, že není zcela zřejmý právní statut komise, před kterou učinila matka stěžovatele dne 16. 3. 1945 své prohlášení, neznamena ještě, že údaje v zápise, podchycené z výpovědi stěžovatelovy matky, jsou nepravdivé – ostatně jde o důkaz předložený samotným stěžovatelem.

Zcela nepřipadná, avšak na věci nic neměnicí, je úvaha Krajského soudu v Ostravě v odůvodnění napadeného rozsudku, na jejíž nesprávnost upozorňuje stěžovatel v kasační stížnosti, totiž že „i kdyby K. K. nabyl československé státní občanství zpět, nebyl přesto oprávněnou osobou ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 172/2002 Sb., neboť by tak sice splňoval podmínku danou písmenem c) tohoto ustanovení, ale stále by nesplňoval podmínku pod písmenem b), tj. že v době odvěčení byl občanem Československé republiky, neboť z logiky věci vyplývá, že zpětné naplnění této zákonné podmínky není možné, neboť tato se váže právě k okamžiku odvěčení“. Pokud by totiž osoba odvěčená mohla využít svého práva podle dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství, pak by jí toto státní občanství zůstalo zachováno nepřetržitě od jeho nabytí. V daném případě, jak již bylo shora uvedeno, nabyl tohoto občanství K. K. v roce 1920 a toto občanství by mu při splnění dalších zákonných podmínek zůstalo zachováno nepřetržitě. To však nemění nic na tom, že žádost o zachování občanství nepodal (podat nemohl) a tudíž v době tvrzeného odvěčení československé státní občanství neměl. Tím nesplnil jednu z podmínek uvedeného ustanovení, která je nezbytná pro jeho kvalifikaci osobou oprávněnou z hlediska zákona č. 172/2002 Sb. V důsledku absence této podmínky, není ani stěžovatel osobou oprávněnou ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 téhož zákona.

Krajský soud v Ostravě tudíž nepochybil, pokud žalobu stěžovatele směřující proti napadenému rozhodnutí žalované, jímž byla žádost stěžovatele o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle ustanovení § 2 odst. 2 cit. zákona zamítnuta, rovněž zamítl. Nejvyšší správní soud nezjistil (až na výše již vytknuté pochybení, zůstávající však bez vlivu na správnost závěru soudu), že by se tento soud dopustil nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení řešené právní otázky. Z uvedených důvodů byla proto kasační stížnost stěžovatele podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítnuta.

Nad rámec potřebného odůvodnění Nejvyšší správní soud jen pro úplnost dodává, že s ohledem na prohlášení matky stěžovatele, učiněné do protokolu (již opakovaně

zmiňovaného) sepsaného dne 16. 3. 1945 v úřadovně místní komise pro státní občanství, v němž uvedla, že její manžel K. K. byl násilně odveden k Volksturm v únoru 1945, tedy německým vojenským pracovním oddílem, bylo by stěží možno dovozovat „odvlečení“ K. K. tak, jak je předpokládá zákon č. 172/2002 Sb. pro možnost odškodnění. Nejvyšší správní soud připomíná smysl a účel zákona č. 172/2002 Sb., tedy poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám, na kterých se provinil bývalý československý režim tím, že jim neposkytl ochranu před zvůli sovětské moci, která svévolně a v rozporu s právními předpisy Československa zatýkala a deportovala československé občany za činnost, ve které byl spatřován rozpor s tehdejšími zájmy Sovětského svazu; nešlo však o činnost, jejímž předmětem by byly válečné operace německé branné moci v době 2. světové války, respektive bojová činnost německých vojáků, event. pracovních čet, které této bojové činnosti sloužily. Nejvyšší správní soud nepochybuje o tom, že do německých pracovních oddílů byl K. K. zařazen proti své vůli a byl takto násilně deportován na práce nejdříve snad na území Polska a pak znovu násilně odvečen (zřejmě do zajetí) na území Sovětského svazu. Byl totiž takto odvečen z území, nad kterým v únoru 1945, tedy v průběhu 2. světové války, neměla možnost Československá republika vykonávat svou právní jurisdikci a z hlediska zákona č. 172/2002 Sb., tudíž nenese odpovědnost za takové odvečení a jeho důsledky, ať již by se jednalo o odvečení z polského území (Osvětim), tehdy okupovaného Německou říší, nebo z Hlučínska, připojeného v té době rovněž k Německé říši. Navíc pokud byl K. K. násilně odveden k Volksturm, pak k odvečení došlo nepochybně ze strany německé moci, na něž se zákon č. 172/2002 Sb. nevztahuje.

Nejvyšší správní soud je si vědom toho, že otec stěžovatele byl koncem druhé světové války v důsledku „odvečení na území jiného státu a nedobrovolného pobytu v táboře nucených prací, vystaven trýznivým podmínkám končícím jeho smrtí a předpokládá rovněž, že pokud by měl možnost zůstat ve své domovské zemi, bylo by mu československé státní občanství zachováno. Nejvyšší správní soud nepochybuje ani o tom, že v důsledku těchto okolností, zejména smrti otce byl nepříznivě ovlivněn život tehdy nezletilého žalobce, nicméně zákonná úprava nároku na odškodnění, nedovoluje žalovanému ani soudům ve správním soudnictví se od podmínek nároku odchýlit.

Vzhledem k tomu, že zástupkyně stěžovatele Mgr. Rita Kubicová, byla ustanovena soudem, platí odměna za zastupování a hotové výdaje stát (§ 37 odst. 8, § 120 s. ř. s.). Ustanovené zástupkyni náleží odměna za dva úkony právní služby à 2100 Kč, v souladu s ustanovením § 11 písm. b) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb. (advokátní tarif), ve spojení s § 9 odst. 3, písm. f) citované vyhlášky, a dále náhrada hotových výdajů (§ 13 odst. 3 téže vyhlášky), náležející ke dvěma úkonům (à 300 Kč), tedy částka 600 Kč.

Výrok o náhradě nákladů řízení vychází z ustanovení § 60 odst. 1 s. ř. s. (použitého pro toto řízení ve smyslu ustanovení § 120 s. ř. s.). Stěžovatel neměl v řízení o kasační stížnosti úspěch a proto mu náhrada nákladů nepřísluší a žalovaná, která byla v tomto stadiu řízení úspěšná, žádné náklady neuplatnila; ostatně jí podle obsahu spisu žádné náklady nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 22. července 2008

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu